

16.2.2026

Asia: O 49/2025 vp Maatalouden ajankohtaiset asiat, ti 17.2.2026 klo 10.00 (O 49/2025 vp)

Eduskunta

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

Asiantuntijalausunnon esittäjä: Olli Niskanen

Luken asiantuntijalausunto

1 Johdanto

Luonnonvarakeskus kiittää mahdollisuudesta lausua asiaan liittyen. Lannoitteiden hintatasolla on yhteys niin peltokasviviljelyn kuin nautakarjatalouden ja muidenkin maatalouden tuotantosuuntien kannattavuuteen. Lannoitehuoltovarmuus on keskeinen osa maatalouden huoltovarmuutta. Näistä syistä lannoitesektorin markkinoiden toimintaan on syytä kiinnittää erityistä huomiota.

Lannoitteiden pääravinteet typpi, fosfori ja kalium ovat keskenään eri tuotteita ja niiden valmistusketjut poikkeavat toisistaan. Typen saatavuuden ja kohtuullisen hintatason varmistaminen on huoltovarmuuden kannalta olennaisin tekijä. Fosforin ja kaliumin saatavuus on pitkällä aikavälillä myös tärkeää, mutta huoltovarmuuden kannalta ei niin kriittistä.

Luonnonvarakeskus keskittyy lausunnossa lannoitteiden merkitykseen osana maataloussektorin toimintaa sekä nostaa keskusteluun aiheeseen liittyen viljamarkkinoiden toiminnan, joka on ollut edellisen vuoden keskeinen puheenaihe ja haaste maataloussektorilla.

2 Lausunto

Lannoitteiden osuus tuotantokustannuksista

Luonnonvarakeskuksen kannattavuuskirjanpitolosten mukaan lannoitteiden osuus viljatilojen tarvikekustannuksista on ollut pitkään noin 33–35 %, mutta vuonna 2023 osuus kohosi peräti 44 % tasolle typpilannoitteiden markkinahintapiikin vuoksi. Euromääräisesti muutos on ollut vielä huomattavampi, sillä inflaatiopiikki nosti myös kaikkien muiden tarvikekustannusten hintoja.

Ennen vuotta 2021 lannoitteiden vuotuinen hankintameno Suomen maataloussektorille on ollut noin 250 miljoonaa euroa, kun vuonna 2022 se kohosi jopa 500 miljoonaan euroon. Vuodesta 2023 vuotuiset hankintamenot ovat olleet noin 300 miljoonan euron luokkaa.

Lannoitteiden hintatasolla on yhteys peltokasviviljelyn kannattavuuteen. Lannoitteet on merkittävä erä viljatilojen kustannusrakenteessa, eikä niiden käytössä ole paljon säästövaraa, koska käyttömäärien vähentäminen vaikuttaa suoraan sadon määrään ja laatuun.

Kansallisella tasolla lannoitustarvetta voisi jossain määrin vähentää viljelykiertoja monipuolistamalla. Viljanviljelyä harjoitetaan edelleen yllättävänkin yksipuolisesti

16.2.2026

ja melko usein viljan viljelyä ei katkaista kertaakaan viiden vuoden periodilla (Jauhiainen & Rajala, 2025, Peltonen-Sainio ym. 2019). Haasteita osaltaan myös lievittävän ravinteiden kierrätyksen positiivisen kehityksen toivotaan jatkuvan ja vahvistuvan.

Lannoitteiden markkinatilanne

Saksan vientisatamissa urean spot-hinta on korkeimmalla tasolla sitten 2023 helmikuun. Korkea euron kurssi lievittää ongelmaa, mutta ei riitä kompensoimaan globaalia hintanousua. Tilanne on markkinoilla sikäli erikoinen, sillä yleensä ajurina ovat korkeat viljan hinnat ja niiden vuoksi kohoava lannoitteiden kysyntä JA/TAI tuotantokustannusten (maakaasun) hinnan nousun aiheuttama niukkuus. Maakaasun osuus voi tyypillisesti olla noin 80 % tyypilannoitteiden tuotantokustannuksista.

Tällä hetkellä viljojen ennätys sadon vahvistama tarjonta kysyntään nähden on pitänyt viljojen hinnat ja siten myös lannoitteiden kysynnän maltillisena. Tyypilannoitteiden pääraaka-aineen (maakaasun) osalta tammikuussa hinnat kohosivat hieman, mutta ovat sittemmin jo palautuneet. Yhdysvaltojen merkitys globaalina nesteytetyn maakaasun (LNG) vientimaana on kasvanut uuteen ennätykseen, 111 miljoonaan tonniin vuonna 2025 kasvaneen vientikapasiteetin. Viennin kasvun päämarkkina on Eurooppa.

Lannoitteiden kadmiumrajoituksen vaikutus tarjontaan

Suomi rajoittaa fosforilannoitteiden kadmiumraja terveydellisen syiden vuoksi tasolle 50 mg Cd/kg P, joka tarkoittaa 22 mg Cd/kg P₂O₅. Muista maista tiedossa on, että Euroopan Komissio hylkäsi syksyllä 2012 Ruotsin puutteellisen hakemuksen alentaa kadmiumin enimmäisraja terveydellisten syiden vuoksi tasolle 46 mg Cd/kg P, joka tarkoittaa 20 mg Cd/kg P₂O₅. Näin ollen Ruotsissa raja-arvo on 100 mg Cd/kg P, joka tarkoittaa 44 mg Cd/kg P₂O₅. Luonnonvarakeskuksella ei ole tiedossa onko Ruotsin lannoitetarjonta tämän johdosta monipuolisempaa kuin Suomessa.

Korkeamman kadmiumrajan on ajateltu mahdollistavan tuontia esimerkiksi marokkolaiseen fosforiin perustuvien NPK-lannoitteiden osalta. Tuontimahdollisuuksien lisääntymisen on puolestaan ajateltu lisäävän eri tuotteiden tarjontaa ja kilpailua. Tällä hetkellä ei ole julkisesti saatavilla olevaa aineistoa esimerkiksi Suomen ja Ruotsin välisten lannoitemarkkinoiden hintatason vertailuun edellä mainittujen tuotteiden näkökulmista. Eurostat tilastoi lannoitteiden hintakehitystä kunkin maan itse määrittelemän lannoitetuotekorin hintakehityksen mukaisesti. Korien sisältö vaihtelee eri maiden välillä ja se soveltuukin vain kyseisen maan vuosien välisen hintavertailun välineeksi. Yleisellä tasolla Suomen ja Ruotsin hintaindeksien kehitys on ollut melko samansuuntainen, mutta sen tasojen perusteella ei voida tehdä johtopäätöksiä absoluuttisten hintojen eroista ja etenkin kadmiumsääntelyn vaikutuksesta siihen.

Tällä hetkellä lannoitemarkkinoiden haasteena on nimenomaan typen hinta, joka on kohonnut kaikkialla Euroopassa. Näin ollen akuuttiin lannoitteiden hintatilanteeseen fosforilannoitteiden tarjontaan vaikuttamisella (kadmiumsääntelyn keventämisen kautta) ei juuri olisi vaikutusta.

Viljanviljelyn kannattavuustilanne

Keskeisten kustannusten, kuten lannoitteiden kriittinen arviointi on edellisvuoden aikana korostunut, sillä viljatilojen kannattavuus on joutunut koetukselle koko EU:ssa. Myös Suomen tilojen ahdinko on ollut erityisen käsin kosketeltava. Keskimääräinen kannattavuuskerroin on pysynyt miinusmerkkisenä jo kolmatta peräkkäistä vuotta. Tämä tarkoittaa sitä, etteivät viljatilat ole pystyneet kattamaan tuloillaan edes muuttuvia kustannuksia. Syitä huonoon kannattavuuteen on etsitty milloin mistäkin, riittämättömistä tuista, korkeista tuotantopanoshinnoista ja viljaa ostavien kauppa- ja elintarvikeyritysten haluttomuudesta maksaa korkeampi hinta. Viljelijöiden viime syksystä asti pitämässä kriisikokouksissa on keskitytty juuri näihin, viljatilojen näkökulmasta ulkoisiin tekijöihin.

Niukka tarjonta kysyntään nähden ajaa viljan hinnat ylös, ja vastaavasti, hyvä sato ja vahva tarjonta kysyntään nähden pitää hinnat matalana. Vuoden 2025 sato onnistui ympäri maailmaa, ja muutaman niukan vuoden jälkeen viljojen globaali tarjonta vahvistui ylittäen globaalikysynnän selvästi. Sama ilmiö koettiin kaikella maantieteellisellä tasolla, maailmanlaajuinen viljasato kasvoi yli 4 %, EU:n sato peräti yli 10 % ja Suomen 8 %. Sadon nousu on painanut viljan hinnat kaikkialla 2010-luvun maltilliselle tasolle.

Lienee selvä se, ettei viljatilojen tukalaan taloudelliseen tilanteeseen ole luvassa helpotusta maataloustuista. Tukien määrä on pudonnut nimellisarvolla laskien vuodesta 2010 lähtien noin 200 milj. eurolla ja reaaliarvoinen vähennys on ollut huomattavan isompaa. Puolustuksen, turvallisuuden, TKI:n ja eri sektoreiden kilpailukyvyyn kehittämisen resurssitarpeet tulevat rajoittamaan entistä enemmän EU:n ja Suomen budjeteissa maataloustukien liikkumavaraa.

Maatalouspolitiikka on osaltaan sementoinut epäedullisia ilmiöitä Suomen viljasektorilla. Peltöjen korkeat hinnat ja vuokratpeltojen suuri osuus on hidastanut isojen viljatilojen rakennekehitystä ja mittakaavaetujen hyödyntämistä. Samaan aikaan tukimekanismit ovat mahdollistaneet ja jopa kannustaneet viljantuotantoa suurella määrällä pieniä ja osa-aikaisia tiloja. Se on kahden viime vuosikymmenen jaksolla saanut aikaan – yksittäisiä vuosia pois lukien – 10–40 % suuremman viljasadon kotimaan käyttöön nähden.

Viljamarkkinoiden tasapaino

Tilanteeseen viitataan kuvaamalla viljataseen olevan raskas ja esimerkiksi viljelijäjärjestöt ja markkina-asiantuntijat arvioivat, että alhaisemmat sadot tasapainottaisivat viljamarkkinoilla kysyntä-tarjontatilanteen ja nostaisivat viljan hintoja. Kuitenkin kotimaan käyttöä ylittävä sato ei ole Suomen viljamarkkinoiden varsinainen ongelma. Vertailu Itämeren ympärillä osoittaa, että kaikissa lähimaissa kuten Ruotsissa, Tanskassa ja Baltian maissa tuotanto ylittää kotimaisen käytön joka vuosi. Ylimääräisiä volyyymeja viedään pois kotimaan markkinoilta, jonne jää viljaa vain kotimaan käytön verran plus sopiva määrä varastoja (carryover stocks).

Ero Suomen ja muiden maiden välille syntyy siinä, kuinka paljon ja minkä yritysten toimesta viljaa viedään. Suomeen jää joka vuosi verrokkimaita huomattavan enemmän viljaa loppuvarastoihin. Ilmiö mitataan varastojen ja käytön suhteella (stock-to use ratio), joka on viljamarkkinoilla laajalti käytetty vertaileva tunnusluku. Se lasketaan suhteuttamalla satokauden lopun varastot kokonaiskäyttöön (sisältäen kotimaan käytön ja viennin). Viime vuosikymmenen

16.2.2026

aikana Suomen varastoihin on jäänyt keskimäärin 40 % vuosittaiseen kokonaiskäyttöön nähden. Vastaava keskimääräinen viljavarastojen ja käytön suhde on ollut Tanskassa 18 %, Ruotsissa 10 %, Virossa 16 % ja Latviassa peräti 7 %.

Tämä on se indikaattori, joka varsinaisesti ja yksiselitteisesti osoittaa Suomen viljataseen olevan raskas naapurimaihin nähden. On vaikea määritellä missä määrin raskas tase johtuu viljankaupparytysten haluttomuudesta viedä enempää, tai viljatilojen haluttomuudesta myydä isompia määriä vientiin. Kun Suomen viljavarastoissa on ennen puintia 40 % vuosittaista kokonaiskäyttöä ja tähän lisätään puinnin myötä uusi sato, runsas tarjonta aiheuttaa lähes joka vuosi vääjäämättä muuta Eurooppaa – lähimaita tai Pariisin viljapörssiä – heikompia hintatasoja (Basis).

Suomen viljasektorin haasteena on yhteistyön puute

Suomen viljatilojen taloudellisten ongelmien syitä ja ratkaisuja ei kannata etsiä pelkästään tai ensisijaisesti ulkoisista tekijöistä. Juurisyyt löytyvät nimittäin yksittäisten viljatilojen kustannusrakenteista ja heikosta yhteistyöstä.

Perinteikkäillä viljaosuuskunnilla on keskeinen rooli Tanskan ja Ruotsin viljamarkkinoilla, 5–10 miljardin euron yritykset paitsi vievät viljaa myös ylläpitävät valtavia varastoja sekä viljan ja muiden maataloustuotteiden teollisuusjalostusta. Latviassa ja Virossa on 20–25 vuotta sitten perustettuja uusia viljaosuuskuntia, jotka ovat vieneet aktiivisesti jäsentilojensa viljaa perustaneet yhteisiä varasto- ja kuivauskapasiteetteja sekä rakentaneet/hankkineet viljaa, öljykasveja tai muita maataloustuotteita jalostavaa teollisuuskapasiteettia. Latvian ja Viron viljaosuuskuntien markkinaosuus ylittää 20 %:in, mikä on osoittautunut olevan jo riittävän suuri markkinavaikutuksen aikaan saamiseen.

Viljaosuuskunnat auttavat jäseniään parhaimmillaan sekä muuttuvien että kiinteiden kustannusten säästämässä sekä sadon myynnissä ja markkinoinnissa kilpailukykyiseen hintaan. He huolehtivat siitä, että markkinoilta viedään joka vuosi pois mahdollisimman suuri osa sadosta ja että varastojen ja käytön suhde pidetään mahdollisimman matalana. Ne käyttävät ulkomaista satovahinkovakuutusta, ulkomaisia brookereita sekä markkinasuojausmekanismeja. Lisäksi ne ovat luoneet jäsenilleen oman huipputason neuvontajärjestelmän ja jäsenten väliset hyvin toimivat vertaistukimekanismit. Osuuskuntien positiivinen vaikutus jäsentilojen kannattavuuteen verrattuna siihen, että ne tilat toimisivat yksittäin, on valtava.

Tuottajaorganisaatioiden kanssa edetään, mutta hitaasti

Suomessa toimii tällä hetkellä kolme viljaosuuskuntaa/tuottajaorganisaatiota, joiden jäsenten hallussa on arvioltaan lähes 15 % peltokasvialasta, mutta markkinaosuus viljan hankinnasta jää alle viiden prosentin. Lisäksi suomalaisten viljaosuuskuntien toimet keskittyvät joidenkin tuotantopanosten yhteishankintaan ja viljan myyntiin. Yhteisiä kapasiteetteja Suomessa ei ole rakennettu. Jäsentilojen sitoutuneisuus osuuskuntien markkinaosuuksien kasvattamiseen ja yhteisen toiminnan kehittämiseen on ollut vaatimatonta. Näin naapurimaiden viljaosuuskunnissa koetut monipuoliset taloudelliset hyödyt jäävät myös suomalaisilta viljailoilta saamatta.

16.2.2026

Suomen viljasektori on ainutlaatuinen siinä, että jokaisella viljatilalla on oma varasto- ja kuivauskapasiteetti sekä useimmiten ylimitoitettu kone- ja laitekapasiteetti viljeltyyn alaan nähden. Kiinteisiin kustannuksiin ei kiinnitetä riittävästi huomiota. Poistojen suhde viljatilojen markkinatuloihin on ylivoimaisesti suurin Itämeren maiden vertailussa ja EU vertailussakin toiseksi suurin. Erot tasoittuvat, kun poistot suhteutetaan kokonaistuottoon (tuet mukaan lukien), mutta sielläkin Suomen osuus on kaikista Itämeren maista korkein. Tämä on selvä kilpailuhaikka koska ympäri Eurooppaa viljatilat pyrkivät investoimaan yhteisiin kapasiteetteihin saavuttaakseen huomattavia säästöjä ja parantaakseen kilpailukykyä.

Yhteistyön lisäämisellä olisi mahdollista parantaa viljatilojen kannattavuutta myös Suomessa, mutta täällä syvän ja taloudellisesti merkityksellisen yhteistyön jarruna ovat luottamuksen puute, lyhyen aikavälin markkinaetujen tavoittelu, ja itsenäisestä taloudellisesta toiminnasta kylvö-, investointi- ja markkinointipäätöksistä, omista koneista ja laitteista, varasto- ja kuivauskapasiteetista luopuminen, ainakin osittain. Niin kauan kuin suomalaisten viljanviljelijöiden keskuudessa ei saada aikaan radikaalista asennemuutosta yhteistyön suhteen, viljatilojen kannattavuusongelmat tulevat jatkumaan. Viljelijöiden asennemuutoksen lisäksi peltokasviviljelyn kannattavuuden kasvu edellyttää muutoksia myös maatalouspolitiikassa sekä viljelykierron monipuolistamisessa ja uuden teknologian käyttöönotossa.

3 Lausunnon tiivistelmä

Lannoitteiden tuonnin ja jakelun monipuolistaminen voi lievittää sekä viljatilojen että kotieläintilojen kustannuspaineita etenkin korkeiden hintojen aikaan. Akuuttiin typpilannoitteiden EU/gloobaalista markkinatilanteesta aiheutuvaan kustannuspaineeseen tai huoltovarmuuden parantamiseen julkisuudessa ehdotetuilla kansallisilla sääntelymuutoksilla ei kuitenkaan voida juuri vaikuttaa. Viljatilojen heikon kannattavuuden taustalla on juurisyitä, jotka eivät ole saaneet tarpeeksi huomiota julkisessa keskustelussa. Kustannuksiin vaikuttavista tekijöistä etenkin viljelykiertojen mahdollisuuksia ei ole täysimääräisesti hyödynnetty. Varsinaista parannusta peltokasviviljojen kannattavuuteen voi kuitenkin saavuttaa vain markkinasignaalien seuraamisen parantamisella sekä markkinoiden toimintaan vaikuttamalla. Molemmissa tarvitaan nykyistä vahvempaa yhteistyötä.

Jani Lehto

Johtaja

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 16.02.2026 klo 14:12:20.

Asiantuntijalausunnon valmistelijat:

Olli Niskanen

Olli Niskanen, Csaba Jansik

Liitteet:

Tiedoksi: